

ONDERWEG NAAR ÉÉN KERK

HANDREIKING

PLAATSE LIJKE

SAMEN WERKING

PLAATSELIJK NAAR
ELKAAR TOE GROEIEN

 NGK

HANDREIKING 'PLAATSELIJKE SAMENWERKING'

Met deze Handreiking willen we laten zien wat er voor jouw gemeente mogelijk is, ongeacht waar gemeenten zich in het proces van samenwerking of eenwording bevinden.

Voor elke fase in het proces hebben we praktische tips en voorbeelden verzameld, die naar eigen inzicht en passend bij de plaatselijke situatie kunnen worden toegepast.

Deze Handreiking is bedoeld voor de plaatselijke gemeenten van GKv en NGK. Op 11 november 2017 spraken de landelijke vergaderingen van beide kerken gezamenlijk het verlangen uit om na een scheiding van vijftig jaar één kerkgemeenschap te gaan vormen.

Op een heel aantal plekken in Nederland krijgt die groeiende eenheid ook plaatselijk vorm, op verschillende manieren. Er zijn ook plaatsen waar dat (nog) niet gebeurt. Omdat er eenvoudigweg geen NGK of GKv in de buurt te vinden is, omdat er nog veel weerstand is, of om weer andere redenen. Met deze Handreiking willen we laten zien wat er voor jouw gemeente mogelijk is, ongeacht waar gemeenten zich in het proces van samenwerking of eenwording bevinden.

Voor elke fase in het proces hebben we praktische tips en voorbeelden verzameld, die naar eigen inzicht en passend bij de plaatselijke situatie kunnen worden toegepast.

Verschillende fasen

- **Elkaar leren kennen**
Wat kunnen gemeenten plaatselijk doen om de eerste contacten te leggen? (zie punt 3)
- **Verder naar elkaar toe groeien**
Hoe kun je de kennismaking verdiepen? (zie punt 4)
- **Op weg naar één gemeente?**
Hoe kun je het proces van samengaan vormgeven? (zie punt 5)

De tips gaan vergezeld van praktijkvoorbeelden uit verschillende gemeenten.

Wijkt jullie situatie af van bovengenoemde fasen? Lees dan de veelgestelde vragen onder punt 6.

INLEIDING EENHEID EN VERSCHEIDENHEID

“Toen we aan het eind van de dag afscheid van elkaar namen, werden een paar dingen duidelijk:

- *We vinden onze verscheidenheid belangrijk genoeg om niet zomaar op te geven;*
- *We vinden de eenheid die God geeft te indrukwekkend om te negeren.*

Uiteindelijk is het aan Jezus Christus, is het aan de Geest om in de gemeenten verlangen op te wekken om een richting te kiezen. In Hem vinden we rust.’

Zo eindigt het kerkbladverslag van een gezamenlijke trainingsdag van een GKv- en een NGK-kerkenraad ergens in Nederland. Een paar jaar geleden hebben deze twee gemeenten elkaar erkend als kerken van Jezus Christus en vanuit die eenheid doen ze van alles samen.

Op de trainingsdag voerden de kerkenraadsleden in twee- of drietalen geloofsgesprekken – Wat is volgens jou de kern van het geloof? Hoe ben jij tot geloof gekomen? – , maar gingen ze ook in gesprek over de vraag waar het tussen de twee gemeenten schuurt en pijn doet: Wat raken we kwijt of waarin lopen we vast, als we één gemeente vormen? Ook stelden ze elkaar de vraag: Wat levert het op, als het gaat om de missie van de kerk en het bereiken van mensen?

‘We vinden onze verscheidenheid belangrijk genoeg om niet zomaar op te geven’.

‘We vinden de eenheid die God geeft te indrukwekkend om te negeren’.

‘We vinden onze verscheidenheid belangrijk genoeg om niet zomaar op te geven’. Maar ook: *‘We vinden de eenheid die God geeft te indrukwekkend om te negeren’.*

Dat spanningsveld van eenheid en verscheidenheid komen we veel vaker tegen bij gemeenten van GKv en NGK. Bijvoorbeeld rond vragen als: Wat willen we als gemeenten samen doen? En gaan we één gemeente vormen of blijven we apart? Het herenigingsproces van GKv en NGK brengt met zich mee dat die vragen vaker gesteld (zullen) worden.

PLAATSELIJK – LANDELIJK – PLAATSELIJK

De Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) en de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) zijn onderweg naar één kerk. Op 11 november 2017 spraken ze in een gezamenlijke vergadering van de Generale Synode en de Landelijke Vergadering het verlangen uit om na een scheiding van vijftig jaar één kerkgemeenschap te gaan vormen.

Deze beweging naar landelijke hereniging is de vrucht van wat er in de afgelopen jaren plaatselijk is gebeurd. Op tal van plekken in het land hebben GKv- en NGK-gemeenten elkaar erkend als gemeenten van Jezus Christus, houden ze samen kerkdiensten en Avondmaalsvieringen, doen ze samen jeugdwerk en nog veel meer. Hier en daar zijn ze zelfs samengegaan in één gemeente.

De landelijke hereniging sluit dus aan op wat plaatselijk is ontstaan. Maar (lang) niet overal is die plaatselijke beweging naar elkaar toe zichtbaar. Soms is er nauwelijks of geen contact tussen een GKv- en NGK-gemeente in dezelfde stad of hetzelfde dorp of roept het streven naar landelijke hereniging vragen op. Die vragen zullen sterker worden naarmate de hereniging dichterbij komt.

Hoe ga je in het zicht van die hereniging als plaatselijke gemeenten met elkaar om? Hoe kun je op een zinvolle manier met elkaar in contact komen? Welke stappen kun je zetten? Wat werkt, wat werkt niet? Soms spreekt uit de vragen bezorgdheid. Bij vragen als: ‘Moeten we na de landelijke hereniging echt plaatselijk één kerk worden?’, hoor je dan de ondertoon: Nee toch zeker?

Dat soort vragen vormt de aanleiding voor deze Handreiking. Die schetst niet wat er moet gebeuren, maar wat zou kunnen. Ze legt geen verplichtingen op, maar geeft ideeën, tips en suggesties, vaak op basis van ervaringen die gemeenten elders hebben opgedaan. Gebruik deze Handleiding dus vooral om je te bezinnen op de koers die jouw gemeente vaart en wil gaan varen.

3

ELKAAR LEREN KENNEN

Wat kun je doen als er wel een gemeente uit het andere kerkverband in de buurt is, maar er tot nog toe nauwelijks of geen contact is?

Begin dan vooral elkaar als gemeenten en gemeenteleden te leren kennen. Vertel elkaar gewoon wie je bent als kerk, wat je doet en wat God in jullie midden doet.

– Voer gesprekken op hartsniveau

Begin met een of meer kennismakingsgesprekken tussen beide kerkenraden of kerkenraadsdelegaties. Praat daarbij niet allereerst over de verschillen tussen beide gemeenten, maar voer gesprekken op hartsniveau: Wie zijn we, wat geloven we, wat doen we? Wat doet God bij ons en bij jullie? Waar zijn we in onze gemeente blij mee en wat vinden we moeilijk, waar hebben we zorgen over?

– Kom samen rondom het Woord van God

Ontmoet elkaar als gemeente(leden) rondom het Woord van God, in lied en in gebed. Je kunt beginnen met een gezamenlijke invulling van de Stille Week met vesperdiensten e.d. of met gezamenlijke diensten op Kerstavond, Hemelvaartsdag, bid- en dankdag, e.d. Onder meer in Amersfoort–Vathorst, Amersfoort–Noord en Sliedrecht hebben ze ervaring opgedaan met een gezamenlijke invulling van de Stille Week.

Voor beide soorten gesprekken – tussen kerkenraden en tussen gemeenteleden – geldt: niets werkt meer samenbindend dan de ervaring dat de ene Geest ook in de ander werkt en dat je over en weer gegrepen bent door hetzelfde evangelie van Gods genade in Christus Jezus.

– Combineer activiteiten

Combineer activiteiten van en voor oudere gemeenteleden (kerstmaaltijd, uitstapje voor senioren) en/of breng de jongeren van beide gemeenten met elkaar in contact. In Dalfsen hebben de GKv en de NGK daar goede ervaringen mee opgedaan.

– Doe dingen samen

Samen dingen doen werkt verbindend. Er zijn tal van diaconale projecten voor mensen buiten de kerk waarbij extra handen nodig zijn. In de Rotterdamse Alexanderpolder werken leden van de Ichthuskerk (GKv) en de SGA (CGK/NGK) samen in het diaconale Open Arms Project dat eerder vanuit de SGA werd opgezet. Ook een gezamenlijke Startdag aan het begin van een nieuw kerkelijk seizoen leent zich er goed voor om samen activiteiten te ondernemen. De informele contacten op zo'n dag werken vaak samenbindend.

– Ontdek hoe je elkaar kunt aanvullen

Kijk waarin je als gemeenten elkaar kunt aanvullen of waar je samen iets kunt opzetten. Voorkom dat je als gemeenten elkaar 'beconcurrert', bijvoorbeeld met een jeugdendienst op hetzelfde tijdstip. In Barneveld/Voorthuizen hebben de GKv en de NGK samengewerkt in een opvoedingskring.

– Zoek als predikanten contact

Als beide gemeenten een predikant hebben, stimuleer hen dan tot onderling contact: samen bidden, samen studeren, wijsheid bij elkaar zoeken, elkaar pastoraat geven e.d.

– Luister naar elkaars verhalen

Er zijn in sommige gemeenten nog mensen die de breuk hebben meegemaakt, of die bij hun ouders hebben gezien hoeveel impact het had. Ook zijn er mensen die in de afgelopen jaren vanuit de GKv overgegaan zijn naar de NGK of omgekeerd. Geef hen ruimte om die verhalen te vertellen, juist als er plaatselijk contacten ontstaan tussen GKv en NGK. Luister naar de verhalen van de ander. Verbind er niet direct een oordeel aan. Verdedig niet en val niet aan, maar luister om te weten wat er leefde en nu misschien nog steeds leeft. En kijk wat je kunt doen in reactie daarop.

Zie daarvoor de Handreiking Herstel & Verzoening op de website www.onderwegnaar1kerk.nl.

– Durf elkaar vragen te stellen

Decennia van gescheiden optrekken, soms na een pijnlijke breuk, hebben tot vervreemding en in elk geval tot afstand geleid. Over en weer zijn beelden ontstaan over de ander. Maar kloppen die beelden nog? Blijf niet hangen in de beelden van jaren geleden. Durf (kritische) vragen te stellen, gun de ander de gelegenheid om uitleg te geven en stel zo mogelijk de beelden bij.

'Vind en vier de eenheid in Christus door ontmoetingen op te zetten en zo de band tussen gemeenteleden te laten groeien.'

De ziel van je gemeente zit niet in afspraken op papier.'

– Forceer niets

Doe hierboven genoemde dingen zonder de klem van vragen als: Hoe gaan we na zo'n tijd van kennis-making verder? Moeten we straks één gemeente worden? Het is mooi om elkaar als broers en zussen in Christus te leren kennen. Wie weet groeit dan het verlangen naar meer. Laat het eerder een gezamenlijke trektocht zijn dan een georganiseerde reis waarin alles van tevoren in detail is vastgelegd. Vertrouw erop dat Gods Geest duidelijk zal maken hoe het verder gaat en bid daar vasthoudend om.

– Stel een werkgroep samen

Veel gemeenten die al een tijdje met elkaar onderweg zijn, hebben goede ervaringen met een werkgroep van gemeenteleden die onder verantwoordelijkheid van beide kerkenraden plannen maakt om activiteiten af te stemmen of samen te doen om zo verder naar elkaar toe te groeien. Zo hebben de GKv en de NGK in Langerak al lange tijd een zogenaamde 'weefgroep' die deze functie vervult.

'We hebben ervaren dat het echt nodig is om als kerkenraad je verantwoordelijkheid te nemen.

Dat betekent niet dat je alles zelf moet doen, zeker niet. Maar je moet wel leiding geven aan het proces van groei naar eenheid en het niet maar laten gebeuren.

En ook: communiceer met de gemeente.'

VERDER NAAR ELKAAR TOEGROEIEN

Er zijn plaatsen waar de punten die hiervoor zijn genoemd al gebeuren en waar GKv- en NGK-gemeenten zich afvragen: Hoe gaan we nu verder? Hoe kunnen we het proces van naar elkaar toe groeien bevorderen en verdiepen?

– Doe dingen samen en stem activiteiten af

Allereerst herhalen we hier het punt dat in paragraaf 3 al werd genoemd: kijk nog eens goed naar welke dingen je samen kunt doen, hoe je doublures voorkomt en hoe je activiteiten op elkaar afstemt. In veel gemeenten is er menskracht te kort en samen kun je meer. Dingen samen doen kan een voorbeeld zijn van goed rentmeesterschap over tijd en geld. En waarom zou je gemeenteleden uit de andere gemeente niet de kans geven om mee te genieten van de mooie dingen die er bij jullie gebeuren?

– Houd gezamenlijk diensten en kies voor kanseruil

Je kunt de predikanten van preekstoel laten ruilen en door de preekvoorzieners in het preekrooster in laten plannen. Je kunt ook samen gaan kerken: een gezamenlijke dienst inclusief de viering van het Avondmaal is passend om de overgang naar een nieuwe fase van samenwerking te markeren. Andere diensten die je samen zou kunnen houden zijn: middagdiensten (voor zover er nog een tweede dienst wordt gehouden), diensten met een speciaal

karakter of diensten voor een specifieke doelgroep, zoals kinder- en jongerendienst. Verder kun je als kerken samen nadenken over een breder palet aan kerkdiensten, elk met een eigen karakter en/of doelgroep, passend bij de behoeften van de gemeenten. Denk dan bijvoorbeeld aan twee typen ochtenddiensten op verschillende tijdstippen: de een meer traditioneel, de andere meer vernieuwend qua (muzikale) vormen. 's Middags/'s avonds kun je een leerdienst organiseren in de ene gemeente en een jongerendienst in de andere. Dat moet uiteraard passen in een gezamenlijke visie van beide gemeenten. Besef dat er aan dit soort plannen praktische beperkingen kunnen zitten. Forceer niets, maar maak er wel bewust werk van.

– Maak gebruik van elkaars predikanten

Je kunt een beroep doen op elkaars predikanten. Bijvoorbeeld ter vervanging in vakantietijd, of om in te zetten op specifieke terreinen. Als je gemeente vacant is, kun je onderzoeken of een predikant van de zustergemeente bepaalde taken in jouw gemeente kan oppakken. Een mooi voorbeeld hiervan biedt Hengelo, waar ds. Biewenga (NGK Enschede) en ds. Compagnie (CGK/NGK Hengelo) in de tijd dat de GKv vacant is, op verzoek van de kerkenraad de nodige pastorale taken verrichten. Je kunt ook nog een flinke stap verder gaan en afspreken dat de predikanten (eventueel ook de kerkelijk werkers) van beide gemeenten samen één pool of één team gaan vormen en daarbinnen op basis van hun gaven worden ingezet in prediking, pastoraat, onderwijs etc.

– Doe je toerusting samen

Een terrein waarop veel te winnen is als gemeenten het samen organiseren, is dat van de toerusting. We denken dan aan toerusting van (a.s.) ambtsdragers, pastoraal bezoekers, jeugdwerkers en kring- of groeigroepeliders. In GKv en NGK wordt die toerusting vaak door dezelfde (soort) mensen en met vergelijkbare methoden gegeven. Dat samen doen, spaart menskracht. Ook de Alphacursus en de (Pre)Marriage Course worden nogal eens door twee of meer gemeenten gezamenlijk gegeven. Een mooi voorbeeld van het opzetten van een gezamenlijk leerhuis door twee gemeenten, vinden we bijvoorbeeld in Dalfts en, waar de GKv- en NGK-predikanten samen een leerhuis voor gemeenteleden hebben opgezet.

– Kies een gezamenlijk jaarthema

Een mooie manier om elkaar beter te leren kennen, is via het geloofsgesprek: het gesprek over wat je gelooft met alle vragen die daarbij langskomen. Samen de Bijbel opendoen, samen bidden, in elkaars hart kijken, dat biedt kansen. Een gezamenlijk jaarthema (dit seizoen bij de GKv en de NGK Wezep) of een gezamenlijk gemeenteproject (zoals een paar jaar geleden bij de GKv en de NGK Barneveld/Voorthuizen) waarin je zes weken lang aan de hand van een projectboek met één thema bezig bent (in de diensten, in het jeugd- en kinderwerk, thuis en in kringen en groeigroepen) is daarvoor een geschikt voertuig. Voordat ze één gemeente werden, kozen de GKv en de NGK Nunspeet al voor een gemeenschappelijk jaarthema met tal van activiteiten voor leden van beide

gemeenten zoals boekbesprekingen, een kloosterweekend, thema-avonden over moeilijke onderwerpen in de Bijbel en handen-uit-de-mouwen via de stichting Present.

– Ga in gesprek over kerkleer en kerkelijke praktijk

Eerder in deze Handreiking ging het over het geloofsgesprek: als leden van verschillende kerken je geloof delen en samen de Bijbel opendoen. Als vanzelf komt dan ook de leer van Christus in beeld, waarover het Nieuwe Testament op tal van plekken spreekt: Wat geloven en belijden wij als kerk? En hoe brengen we dat als gemeente in praktijk? Vaak bestaat het beeld dat het geloofsgesprek verenigt, maar dat het gesprek over de leer verdeelt. De ervaring van gemeenten die – in de regel op kerkenraadsniveau – dat gesprek zijn aangegaan, laat meestal het tegendeel zien. Zo is in de contacten tussen de GKv en de NGK in Nunspeet over de kerkelijke tucht gesproken aan de hand van enkele casussen. Toen daarover in gemixte groepjes van kerkenraadsleden van gedachten werd gewisseld, bleek er – wellicht anders dan verwacht – geen verschil in benadering tussen beide gemeenten.

– Maak een gezamenlijk kerkblad

Diverse gemeenten hebben goede ervaringen met een gezamenlijk kerkblad. Daarmee kijk je op een natuurlijke manier bij elkaar naar binnen. Je bevordert het onderling meeleven met gemeentelijk en persoonlijk wel en wee en je krijgt tijdig zicht op activiteiten in de toekomst die om afstemming

vragen. Voorbeelden zijn te vinden in Alkmaar (GKv–CGK/NGK), Heerde (GKv/NGK), Emmeloord/Marknesse (NGK–CGK) en Eindhoven (NGK–CGK).

Natuurlijk mag het in alle gesprekken die je voert ook over de onderlinge verschillen gaan. Er hoeft op dat punt niets weggestopt te worden. Maar voordat het over je zorgen of angsten gaat, of over wat je bij de ander aan negatiefs ziet, laat het eerst over dat andere gaan: Wat waardeer je in de ander? Waar ben je blij mee en dankbaar voor als het om het functioneren van je zustergemeente gaat en waar zie je God aan het werk in die andere gemeente?

In paragraaf 3 en in deze paragraaf hebben we tips gegeven voor twee verschillende fasen in het eenwordingsproces. Met die adviezen kun je uiteraard ook schuiven: sommige elementen uit de kennismakingsfase kun je doorschuiven naar de volgende fase. En andersom: de adviezen die we geven aan kerken die al wat verder tot elkaar genaderd zijn, kunnen ook prima in de kennismakingsfase worden opgevolgd. Kijk als kerk zelf wat in de concrete situatie past en werkt en zorg voor maatwerk.

Leer daarnaast ook van elkaar als gemeenten. We noemden hierboven namen van gemeenten die goede ervaringen hebben opgedaan met concrete activiteiten of projecten. Dat is uiteraard maar een kleine greep uit het geheel. Ga vooral ook te rade bij gemeenten in de buurt, benut de ontmoetingsfunctie van classis (GKv) en regio (NGK) en doe je winst met de daar aanwezige kennis en ervaring. Laat classes en regio's dit 'van elkaar leren' actief stimuleren, bijvoorbeeld door gemeenten hun samenwerkingservaringen te laten delen.

'De weg naar elkaar tokende best wat hobbels, doordat we elkaar eerst niet goed begrepen.

Dat bleek vooral te liggen aan het feit dat we rond het begrippenpaar 'leer en liefde' ieder onze eigen formuleringen gebruikten. Toen bleek dat we wel degelijk hetzelfde geloofden, gaf dat een doorbraak.'

BOUWSTENEN VOOR EEN GESPREK

*'Allemaal prima,
maar voor ons hoeft het niet zo...'*

Dat gevoel kun je zomaar hebben. Mooi dat allerlei gemeenten elkaar weer vinden, maar niet elke kerk hoeft daar toch mee bezig te gaan? Gaan we terug naar een opgelegde eenheid? Moeten we samengaan met een gemeente die zo anders is?

Er kunnen redenen zijn om niet al te hard te werken aan eenheid met een gemeente in de buurt. Misschien zijn het vooral gevoelens. Neem het in ieder geval serieus. Neem als kerkenraad de leiding om er een geestelijk gesprek over te hebben. Zo'n gesprek kan uitkomen op

de conclusie dat een 'low-level eenheid' het beste is. Je kunt ook verrast worden door andere conclusies. Als de zoekvraag maar is: Wat dient Gods koninkrijk het meest? Voor zo'n gesprek over voors en tegens van plaatselijke eenheid geven we een paar bouwstenen:

ONZE GEMEENTE IS CHRISTUS' GEMEENTE

Trap die open deur nog maar eens in. Kerk-zijn is echt iets anders dan samen een sportclub oprichten. Jezus Christus is Heer van de kerk en dus van jullie gemeente. De kerk is Zijn project.

Leg je weleens alles stil om dat weer te beseffen? 'Heer doen we U recht in de keuzes die we maken?'

DE KERK IS MENSENWERK

Christus werkt al eeuwen door middel van mensen. Hij gebruikt alles wat menselijk is: verstand, financiële draagkracht, wij-gevoel, sociale binding, taal en cultuur. Geef die dingen dus een eerlijke plek in de afwegingen.

'Wij hebben nu intern rust en daardoor kan er veel energie naar missionair aanwezig zijn.' Dat kan een motivatie zijn. Als de checkvraag maar is: Gaat het ons echt om het belang van Christus' project? Hoe prik je samen door mooi klinkende argumenten heen als daar vooral menselijk belang achter zit?

VERSCHEIDENHEID IS EEN GEGEVEN, EENHEID IS EEN ROEPING

In het Nieuwe Testament is het niet allemaal koekoek één zang. In de brieven van de apostelen en van Christus (Openb. 2 en 3) is de verscheidenheid een gegeven. Elke gemeente krijgt een brief die past bij de eigen situatie. Er wordt niet aangedrongen op uniformiteit. De apostelen roepen wel op tot eenheid in Christus. Laat het geloof in Hem samenbindend werken.

Dan zijn veel dingen van minder of geen belang. Daarbij ging het in die tijd over zaken die de mensen echt raakten: Wat eet je? Vier je wel of geen sabbat? Naar welke spreker luister je? Denk er dus eens over na: Wat zijn dingen die vandaag echt raken en die toch de eenheid in Christus niet mogen tegenhouden? Wat houd je tegen om dingen op te geven? Hoe serieus neem je de opdracht tot eenheid?

AANVAARDING, OOK ALS HET SCHUURT, IS KERNZAAK

Vat het evangelie van Christus samen en je komt bij woorden als 'genade' en 'aanvaarding'. God heeft ons in Christus aanvaard, ook al passen we helemaal niet bij Hem. Een kerk die de naam 'christelijk' met ere wil dragen, zal dus diezelfde aanvaarding hoog in het vaandel hebben. Hoe meer het schuurt, hoe meer het een uitdaging is om genade, liefde en aanvaarding echt een kern van gemeente-zijn te laten zijn. Hoe geef je geestelijk leiding aan die uitdaging?

Een goed geestelijk gesprek, in de breedte van de gemeente, liefst samen met de 'andere' gemeente, kan tot verschillende conclusies leiden, maar zal altijd bijdragen aan bewuster en gemotiveerder gemeente-zijn. Durf je te laten verrassen door wegen die de Geest wijst.

5

OP WEG NAAR
ÉÉN GEMEENTE?

En dan? Eén gemeente worden? Dat kan een prima optie zijn, maar het hoeft niet. Het is geen must, maar wel een reële mogelijkheid, zo blijkt in de praktijk. Een aantal gemeenten is in de afgelopen jaren één geworden.

Het begon al meer dan dertig jaar geleden tussen CGK en NGK in plaatsen als Almere, Lelystad en Nieuwegein. Inmiddels zijn er tien van dit soort samenwerkingsgemeenten, zoals ze vaak genoemd worden. Daarna ontstonden er ook gemeenten van CGK en GKv: in Sneek, Franeker, IJmuiden, nu veertien in getal. Sinds een aantal jaren zijn er ook GKv/NGK-gemeenten: Zaandam was de eerste, Heerde-Epe is tot nog toe de laatste. Er zijn nu zeven van dit soort gemeenten en op diverse plekken zijn gemeenten daarheen op weg. In Deventer en Lisse zijn er zelfs samenwerkingsgemeenten van CGK, GKv en NGK en in Hengelo wordt aan de vorming van zo'n 3G-gemeente gewerkt. In Amersfoort-Vathorst vormen CGK, NGK en PKN al geruime tijd één gemeente.

Hoewel deze samenwerkingsgemeenten meedraaien in twee of soms zelfs drie kerkverbanden, functioneren ze in vrijwel alle opzichten als één gemeente en is de kerkelijke herkomst van de leden steeds minder relevant.

Wie zijn oor te luisteren legt in deze gemeenten, hoort vrijwel zonder uitzondering positieve verhalen, maar ook do's en don'ts waar men ervaring mee heeft opgedaan.

Diverse modellen van
samenwerkingsgemeenten

Meestal kiezen gemeenten die samengaan ervoor om echt één gemeente te vormen. De ledenadministraties blijven nog apart vanwege de landelijke financiële verplichtingen en er gaat een afvaardiging naar de classes/regio's van twee kerkverbanden, maar in alle andere opzichten functioneert men als één gemeente.

Naast dit model van (vrijwel) volledige integratie in één gemeente (Deventer etc.) is er ook een ander model. In dat model is er weliswaar één gemeente met een centrale kerkenraad, maar daaronder zijn er wel diverse wijk-gemeenten. De CGKv 'de Verbinding' in Hilversum is daar een voorbeeld van: drie wijkgemeenten (de voormalige GKv-gemeente en twee voormalige CGK-gemeenten) onder één koepel.

Wat is de weg die de Heer wijst?

De ervaringen die men heeft met de vorming van één gemeente zijn over het algemeen positief. Op diverse plaatsen in deze Handreiking staan citaten van gemeente- of kerkenraadsleden van samenwerkingsgemeenten die dit illustreren. Maar moet dat per se: één gemeente vormen? Moeten GKv- en NGK-gemeenten in dezelfde plaats of bij elkaar in de buurt straks samengaan in één gemeente? Nee, dat moet niet. Er zijn op dit moment en ook straks in de herenigde kerk wat ons betreft geen regels die dat verplichten. Ook de nieuwe kerkorde die in de maak is, zal dat wat ons betreft niet voorschrijven. Gemeenten beslissen daar zelf over.

Er kunnen goede redenen zijn om niet over te gaan tot de vorming van één gemeente: de omvang van (een van) beide gemeenten, de bijzondere kenmerken van (een van) beide gemeenten, verschillen van opvatting en in praktijk, bijvoorbeeld inzake vrouwelijke ambtsdragers. Deze omstandigheden kunnen het lastig maken om één gemeente te vormen. Dat kan de conclusie zijn als je elkaar als gemeenten hebt leren kennen en een tijdje met elkaar onderweg bent.

Maar het zou jammer zijn als het 'wij blijven ieder apart' (want 'wij hechten aan onze eigenheid', 'wij willen onze verworvenheden niet opgeven' e.d.) een uitgangspunt is dat aan het gesprek vooraf gaat en dat niet ter discussie staat. Geef elkaar de kans om te laten zien dat de (wellichte oude) beelden die er van de ander bestaan, niet kloppen. Check ze met de werkelijkheid van nu.

Ga met elkaar in gesprek en vraag je als gemeenten biddend af: Wat is de weg die de Heer van de kerk ons wijst? Hoe kunnen wij in deze stad, deze wijk of dit dorp het beste kerk van Jezus Christus zijn? Nu, maar ook in de toekomst. Hoe kunnen we als twee gemeenten of als één gemeente op een nieuwe manier onze Heer zo zichtbaar maken, dat anderen ernaar gaan verlangen om hem te leren kennen? Welke vorm past bij onze roeping om in de komende jaren kerk te zijn voor deze veranderende wereld?

'Je weet in veel gevallen niet meer wie er welke kerkelijke aanduiding achter zijn naam heeft staan in de ledenadministratie.

De helft van onze gemeente komt van buiten de twee kerken die deze samenwerkingsgemeente hebben gesticht.

Je herkent elkaar als broers en zussen in Christus en dat is genoeg.'

VEELGESTELDE VRAGEN

Voor kerkelijke hereniging en plaatselijke samenwerking geldt niet 'one size fits all'. Het is maatwerk. Wat voor de ene gemeente heel simpel te realiseren lijkt, kan voor een andere gemeente veel moeite kosten. Het is daarom niet meer dan logisch dat de grote verschillen tussen de plaatselijke situaties ook vragen oproepen. Hieronder behandelen we een aantal vragen die er mogelijk leven:

- **En al die andere kerken in onze stad of ons dorp dan, met wie we al samenwerken of met wie we zoveel gemeenschappelijks delen? Moeten we die voortaan links laten liggen?**

Nee, beslist niet. De roeping om de eenheid te zoeken met ieder die Jezus Christus liefheeft, eindigt niet bij onze naaste familie. We hebben als GKv en NGK niet alleen oog voor elkaar. De praktijk laat eerder het tegenovergestelde zien.

Er zijn tal van samenwerkingsverbanden met CGK-gemeenten; die willen we eerder uitbreiden dan opofferen. Daarnaast wordt er door GKv- en NGK-gemeenten steeds vaker contact gezocht en samengewerkt met gemeenten die tot de PKN behoren of met Evangelische of Baptistengemeenten.

Steeds vaker raken gemeenten in hun stad, dorp of wijk met elkaar in gesprek over wat hen verbindt en steeds vaker worden gezamenlijke activiteiten ondernomen om hun stad-

'Laat de nieuwe gemeente geen kopie zijn van de ene of van de andere gemeente.'

Zoek samen naar hoe je in deze tijd op de plaats waar je woont gemeente van Jezus Christus kunt zijn.'

of dorpsgenoten in woord en daad met de liefde van Christus te bereiken. Er is alle reden om dit soort contacten te intensiveren en uit te breiden in het licht van het gebed van onze Heer om één te zijn 'zoals de Vader en ik één zijn' en aan de wereld te laten zien wie Jezus Christus is.

- **Wat als er geen NGK of GKv bij mij in de buurt is?**

In sommige delen van het land (vooral in de drie noordelijke en de drie zuidelijke provincies) zijn er veel GKv-gemeenten en weinig NGK-gemeenten. Hier en daar, zoals in de Zaanstreek, is het omgekeerd. Dan valt er inderdaad plaatselijk niet veel samen te werken. Wat wel kan, is predikanten van de NGK respectievelijk GKv elders uit het land uitnodigen om voor te gaan in een dienst of een spreker van de andere kerk op een gemeente- of kringavond uitnodigen.

Je kunt uiteraard ook bidden voor het proces van hereniging en je gemeente daarover informeren door de maandelijkse Nieuwsbrief van de Regiegroep Hereniging NGK-GKv in het kerkblad op te nemen.

Als je een grote GKv-gemeente bent, kun je ook overwegen om een kleine NGK-gemeente uit het land te 'adopter' en te vragen aan welke ondersteuning er behoefte is. Of omgekeerd. Je zou ook contact kunnen zoeken met een gemeente uit het andere kerkverband die dezelfde naam draagt: De Ontmoeting, De Hoeksteen, De Brug, De Regenboog, De Maranathakerk etc.

'Door actief te zoeken naar eenheid maak je iets waar van de verzoening van Christus waar je altijd over preekt.'

Je voegt de daad bij het woord. Op mensen van buiten de kerk maakt dat veel indruk. Ze zien de kracht van Christus.'

– **Wat doe je als je de enige NGK bent in een plaats met veel GKv-gemeenten?**

Het zal lastig worden om dan met al die GKv-gemeenten een intensieve samenwerking te zoeken. Zoek die samenwerking daarom met één of twee gemeenten die voor jouw gemeente het meest 'naburig' zijn.

Als NGK-gemeente zou je ook kunnen kijken of je als vaste gast mee kunt draaien in de GKv-classis en mee kunt doen aan het uitwisselen van ervaringen en het zoeken van wegen in de vragen waar gemeenten mee te maken hebben. In negen van de tien gevallen zijn die vragen in GKv en NGK identiek.

– **Wat doe je als je een kleine NGK naast een grote GKv bent of andersom?**

In zo'n situatie is het niet gek als er angst bestaat om opgeslokt te worden. In bedrijfstermen: geen fusie, maar een overname. Stop die zorg niet weg, maar leg de gevoelens die er leven op tafel en voer daarover het gesprek. In zo'n situatie is er alle reden om niet direct of misschien wel helemaal niet te focussen op het vormen van één gemeente, maar je te concentreren op het elkaar leren kennen als gemeenten van Christus.

Toch is op sommige plaatsen de stap naar één gemeente wel gezet. Voorbeelden van kleine gemeenten die samengingen met een grote gemeente uit het andere kerkverband zijn de GKv Nunspeet en de NGK Deventer. Je kunt bij hen naar hun ervaringen informeren.

– **En wat als er sprake is van twee grote gemeenten?**

Een gezamenlijke kerkdienst past dan niet in een van de eigen kerkgebouwen. Er zijn gemeenten die in zo'n geval eenmalig of vaker een groter gebouw van een andere kerk hebben gehuurd. Maar het kan ook zoals in Dronten bij de CGK, GKv en NGK: eens in de zoveel tijd wordt afgesproken dat kerkleden uit een bepaalde wijk of postcodegebied, ongeacht hun kerkelijke herkomst, naar kerkgebouw A gaan, kerkleden uit een ander deel van de stad naar kerkgebouw B en weer anderen naar kerkgebouw C.

Je kunt ook bekijken of de kringen, die de meeste gemeenten tegenwoordig kennen, mogelijkheden tot samenwerking bieden en of je één of meer kringen kunt vormen met leden van beide gemeenten.

– **Wat doe je als er grote verschillen zijn tussen de plaatselijke GKv en NGK?**

Dat is soms inderdaad de realiteit: dat gereformeerde kerken die in Christus één zijn, toch sterk van elkaar verschillen. Daarbij kan het gaan om cultuurverschillen, maar ook om verschillen in visie of in geestelijke ligging, zoals dat wordt genoemd. Ook als je dat soort verschillen tussen gemeenten vermoedt, is het belangrijk om er met elkaar over in gesprek te gaan. Pin elkaar niet vast op de beelden die je van elkaar hebt, maar maak ze bespreekbaar. Sta open voor de verrassing dat de ander niet zo blijkt te zijn als je lange tijd dacht. Zoek vanuit de eenheid in Christus naar verbinding, blijf op gespreksafstand en houd elkaar in het oog en in het hart.

– **En wat als je negatieve ervaring(en) hebt met samenwerking?**

Soms overheersen vermoeidheid en teleurstelling, als een samenwerking tussen GKv en NGK of met andere kerken is mislukt of als daar negatieve ervaringen mee zijn opgedaan. Hoe ga je dan verder? Het is goed om naast de mooie ervaringen die in deze Handreiking aan de orde komen, dit soort ervaringen niet onbenoemd te laten. Ze illustreren dat de praktijk soms weerbarstig is. Leg die ervaringen op tafel, als er (weer) voorzichtig contact is met de gemeente uit het andere kerkverband en zoek er samen een weg in. Vertel elkaar waar je bang voor bent of waar je bezorgd over bent. Maar probeer ook te benoemen wat je waardeert in de ander en waar je blij mee bent.

Deze Handreiking biedt geen pasklare oplossingen die altijd en overal 'werken', maar geeft bouwstenen. We beseffen dat voor het opbouwen van de gemeente(n) plaatselijk altijd maatwerk nodig is. In deze Handreiking staan een paar van die bouwstenen (zie pagina 12 & 13). Bespreek een of meer punten daaruit, doe zo samen de Bijbel open en bid God om zijn leiding in de concrete situatie van jullie gemeente(n).

'Natuurlijk zijn er ook binnen onze ene gemeente verschillen. Waar niet?

Maar die lopen niet tussen de verschillende bloedgroepen, maar dwars daar doorheen.'

VALKUILEN

Er zijn veel mooie verhalen te vertellen over kerkelijke eenheid: over elkaar terugvinden na zoveel jaar, over verzoening en heling, over herkenning over en weer, over samen ontdekken wat God je in elkaar geeft. Maar samenwerking en eenwording is niet alleen maar rozengeur en maneschijn. Het kan ook misgaan: door beeldvorming die niet tijdig wordt gecorrigeerd, door inhoudelijke of cultuurverschillen, door misverstanden in de communicatie etc. Hoe voorkom of corrigeer je dat?

Mensen met praktijkervaring in (het begeleiden van) kerkelijke samenwerking of vereniging op plaatselijk vlak signaleren dat cultuurverschillen juist sterker opvallen naarmate je elkaar beter leert kennen en intensiever gaat samenwerken. Elke gemeente brengt in dat proces zijn eigen cultuur, gewoonten en communicatievormen in. Omdat deze 'zachte kant van de samenwerking' vaak weinig aandacht krijgt, is het goed daar alert op te zijn. Breng de verschillen op dat punt boven water en maak ze bespreekbaar.

Waar moet je dan aan denken?

Breng de eigen praktijken in beeld

Elke gemeente heeft allerlei (vaak ongeschreven) gewoonten en vormen. Op het gebied van liturgie, pastoraat, de bediening van de sacramenten etc. hebben gemeenten bestaande praktijken, waarvan ze zich vaak niet eens

'Neem de tijd om elkaar te leren kennen en te bouwen aan vertrouwen.

Begin bij de relatie met Christus en met elkaar en ga daarna pas organiseren.

Doe het niet omgekeerd.'

goed bewust zijn. In een proces van samenwerking of samengaan zijn die vaak buiten beeld, terwijl juist op dit vlak kerkleden erg gevoelig kunnen reageren: 'We hebben toch altijd afgesproken dat ...' of 'Dat doen we toch altijd zo?'

Tip: Ga als pastorale en diaconale teams vooraf eens een dag de hei op en bespreek casussen: leg in kleine groepen aan elkaar uit hoe je daarin zou handelen. Zo ontdek je waar de praktijken van de twee gemeenten niet matchen, kun je nieuwe afspraken maken en beide gemeenten tijdig daarin meenemen. Voorkom dat gemeenten door andere praktijken overvallen worden.

Zorg dat het gesprek geen probleem wordt

Sommige van die gegroeide praktijken gaan over communicatie in de gemeente. Gemeenten hebben op dat punt soms heel verschillende patronen ontwikkeld: 'de kool en de geit sparen' of juist 'duidelijk zeggen waar het op staat'. Of: 'we beslissen dit als kerkenraad en informeren de gemeente daarna' of 'we leggen het bij de gemeente in de week en komen er later nog eens op terug, als we wat beter weten wat iedereen denkt'. Probeer die verschillen op het spoor te komen en vind er samen een weg in.

Als twee teams, commissies of werkgroepen uit beide gemeenten bij elkaar gezet worden, is er nog geen begrip (want je kent elkaar nog niet) en is er nog weinig vertrouwen (want dat bouw je in de loop van jaren op). Dan kan het zomaar misgaan, onbedoeld en onverwacht. Je begrijpt elkaar niet goed, mensen blijken met dezelfde woorden

iets heel anders te bedoelen en er is zomaar irritatie die het broze vertrouwen ondermijnt. Vanaf dat moment luisteren mensen met een zeker voorbehoud en een tikje wantrouwen.

Tip: Zie je dat gebeuren? Stop dan direct met het gesprek over de inhoud. Bespreek eerst hoe je met elkaar praat en hoe je gevoelens daarbij zijn. Zoek eventueel een externe coach die door beide partijen wordt 'vertrouwd' en die kan helpen om beter met elkaar te praten en daardoor aan vertrouwen te bouwen.

Organiseren en vertrouwen: beide zijn nodig

Landelijk gezien is de GKv over het algemeen sterk in 'we willen het goed regelen' (organiseren) en de NGK in 'dat komt wel goed' (vertrouwen). Als een samenwerking wordt voorbereid, vraagt dit van een GKv—gemeente terughoudendheid om niet alles te willen regelen en voorbereiden zoals men dat gewend is. En van een NGK—gemeente de inzet om concreet op papier te zetten hoe de toekomstige 'organisatie' eruitziet. Het gaat fout als een GKv van te voren de nieuwe gemeente al helemaal wil hebben ingericht: alsof je van te voren weet hoe zo'n gemeenschap zich zal ontwikkelen. En het gaat fout als de NGK denkt: 'dat komt wel goed' of 'dat regelen zij wel'. Wees je van deze (mogelijke) verschillen bewust en bespreek ze tijdig met elkaar.

Wees duidelijk, dat geeft rust

Elke samenwerking of fusie maakt mensen onzeker. Of dat nu om een bedrijf of een kerk gaat. Mensen willen

weten waar ze aan toe zijn, juist als er van alles verandert. Informeer daarom de gemeenten goed en eenduidig.

Tip: Stel vanuit beide kerken een kleine groep aan die elke veertien dagen een update schrijft en ook mondeling in beide kerken verslag doet. Plaats die updates in een nieuwsbrief op papier of via mail, die naar de beide gemeenten gaat. Zo'n nieuwsbrief is zowel een signaal van eenheid als een signaal dat beide kerken zorgvuldig en op dezelfde manier worden geïnformeerd.

Zet in de nieuwsbrief ook steeds welke stappen al gezet zijn en wat de volgende stap(pen) van het proces is/zijn. Wees dus méér dan duidelijk: je schept vertrouwen door openheid en neemt mensen mee in waar je mee bezig bent. Blijf ook na een eventuele vereniging van kerken de nieuwsbrief nog zeker een jaar gebruiken.

De ervaring wijst uit dat er ook daarna nog alles moet worden gedaan om echt één 'huishouden' te worden en ook dat het goed is om de gemeentelieden daarover te blijven informeren. Want eenwording eindigt niet met een stel handtekeningen en een feestelijke dienst; dan begint het pas!

Ga met elkaar in gesprek
en vraag je als gemeenten
biddend af:

Wat is de weg die de Heer
van de kerk ons wijst?

Hoe kunnen wij in deze
stad, deze wijk of dit dorp
het beste kerk van Jezus
Christus zijn?

Nu, maar ook in
de toekomst.

MEER WETEN?

Wil je meer weten over de praktijk-ervaringen van andere gemeenten met elementen uit deze Handreiking? Neem dan contact op met een van de genoemde gemeenten. Je vindt de contactinformatie in de Handboekjes en via de websites van GKv en NGK.

Landelijke afspraken

Wil je meer weten over de afspraken die GKv en NGK landelijk hebben gemaakt over kanselruil, gemeenschappelijke kerkdiensten of de vorming van een samenwerkingsgemeente? Dan kun je terecht op de website www.kerkelijkeeenheid.nl van Deputaten Overleg Eenheid (DOE), waarin CGK, GKv en NGK samenwerken.

Begeleiding

Wil je begeleiding in een of meer fasen van het proces? Dan kun je je wenden tot het Praktijkcentrum voor de kerken (GKv) www.praktijkcentrum.org of de Nederlands Gereformeerde Toerusting (NGT) www.ngk.nl/toerusting die over ervaren gemeentebegeleiders beschikken.

Ervaring delen

Wil je opheldering over punten uit deze Handreiking of heb je met bepaalde elementen andere ervaringen dan hier werd beschreven? Dan is de Regiegroep beschikbaar om daarover in gesprek te gaan: regiegroep@ngk.gkv.nl

Deze handreiking is een initiatief van de Regiegroep die de hereniging van beide kerkverbanden voorbereidt.

Meer informatie

Alle informatie is ook beschikbaar op de website www.onderwegnaar1kerk.nl Via deze website kun je je ook inschrijven op de maandelijkse nieuwsbrief van de Regiegroep.

Regiegroep

Voor algemene reacties met betrekking tot het proces van hereniging van GKv en NGK: regiegroep@ngk.gkv.nl

Geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst van deze handleiding voor publicatie in plaatselijke kerkbladen of verspreiding via mail en dergelijke is toegestaan.

Oktober 2018

